

והזיקה ברשות היחיד. ובהא הוא דחייב כיון שהנזק אירע ברשות הניזק.

תו פריך רבי ירמיה: היאך אתה אומר שהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד חייב?

והאמרת "עקירה אין כאן הנחה יש כאן", שמכיון שהעקירה היתה במקום פטור אין נפקותא במקום הנזק שנח שם הצרור?

אמר ליה רבי זירא: הדרי בי [חזרתי בי] מסברא זו, ואמרת דהואיל ואין כאן עקירה המחייבת הרי זה פטור, אלא אדרבא כיון שנח והזיק ברשות הניזק חייב, אף שהעקירה היתה ברשות הרבים.

תו איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא על הא דפטור לצרורות ברשות הרבים כרגל:

תנן במשנתנו: דרפס על הכלי ושברתו, ונפל השבר על כלי אחר ושברו, על הכלי הראשון שנשבר משלם נזק שלם, דהוי רגל שהרי בגופה הזיקה, ועל הכלי האחרון שהוזק על ידי התזת השבר משלם חצי נזק דהוי צרורות,

ותני עלה בכרייתא: כמה דברים אמורים שחייב בהזיקה ברשות הניזק. אבל הזיקה ברשות הרבים, על הכלי הראשון פטורה כדין רגל ברשות הרבים, ועל האחרון שהוזק בצרורות חייבת,

ואמרינן, הא דקתני על האחרון חייבת אף ברשות הרבים, מאי לאו, דמיירי בהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות הרבים,

ומוכח דצרורות ברשות הרבים חייב, דלקרן מדמינן לה, ותקשי לרבי זירא?

ודחי רבי זירא: לא בהכי מיירי.

אלא בהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, ולעולם בהזיקה ברשות הרבים פטורה.

חזר והקשה רבי ירמיה: והאמרת "עקירה אין כאן הנחה יש כאן"?

אמר ליה רבי זירא: הדרי בי מסברא זו ולעולם אזלינן בתר מקום הנזק.

ותו מקשינן ארבי זירא: איני!?

והאמר רבי יוחנן לקמן אין תשלומי חצי נזק יט-ב הלוק לא לרשות היחיד ולא לרשות הרבים דאף ברשות הרבים חייב לשלם,

מאי לאו, דמיירי בהתיזה צרורות ברשות הרבים והזיקה ברשות הרבים. ומוכח שיש חיוב צרורות ברשות הרבים?

ודחינן: לא! ומיירי שהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד. אבל הזיקה ברשות הרבים פטור.

ומקשי: והאמרת עקירה אין כאן הנחה יש כאן?

אמר ליה: הדרי בי מסברא זו.

איבעית אימא: לא תקשי כלל מדברי רבי

מדובר בהזק כדרכה, שהרי משלם על הראשון נזק שלם.

והוכיח כגירסה זו, שהרי הגמרא הקשתה אחר כך על רבי זירא מדרסה על הכלי, ושם על כרחך

אמר ליה אידך: כיצד תעלה על דעתך לחייב על כשכוש הזנב ברשות הרבים הרי לא שייך להשמר מדבר זה. **דוכי יאחזנה** בעלה **בזנבה** ברשות הרבים **וילך**, אלא ודאי הוא פטור כשעשתה כן ברשות הרבים.

ומקשינן: **אי הכי** שטענת "וכי יאחזנה בעלה בזנבה וילך" הוי סיבת פטור, תקשי, הא בכל קרן נמי נימא טענה זו "וכי יאחזנה בקרן וילך" ויפטור, וכיון שמוכח דכשהזיקה בקרנה ברשות הרבים חייב לשלם הרי מוכח שטענה זו אינה סיבה לפטור?

ותמהינן על האי קושיא: **הכי השתא!?** בהמה שהזיקה בקרן הוי לאו אורחיה ולפיכך חייב אפילו ברשות הרבים, אבל הא, כשכשה בזנבה, הוי אורחיה בכך ותולדה דרגל היא. ולכך שפיר יש לפוטרה כשהזיקה ברשות הרבים.

יוחנן, **דכי אמר רבי יוחנן** "אין חצי נזק חלוק" אקרון בלבד הוא דקאמר, ולהשמיענו בא, ששור תם שהזיק משלם לעולם חצי נזק, בין שהזיק ברשות הניזק ובין ברשות הרבים.⁽¹⁴⁾

ולאפוקי מרבי טרפון, שאמר לקמן, שור תם שהזיק ברשות הניזק משלם נזק שלם.

אבל על תשלומי חצי נזק של צרורות לעולם פטור ברשות הרבים.

יתיב רבי יהודה נשיאה ורבי אושעיא אקילעא דרבי יהודה [בפרוודור שלפני פתח ביתו של רבי יהודה], ומתוך עסקם בתורה **נפק מלתא דא מבינייהו:**

בהמה שכשכשה בזנבה והזיקה על ידי כן מהו, האם חשיב דרכה בכך והוי כשן ורגל ופטור אם עשתה כן ברשות הרבים, או לא?

בשדה אחר" ודורשים מכך שפטור ברשות הרבים. ותיריך כי אפשר שבא לפרש את טעם הפסוק, ונפקא מינה מטעם זה, שאם היה עץ ארוך, מונח מקצתו ברשות הרבים ומקצתו ברשות היחיד, ודרסה עליו ברשות הרבים ושברה ברשות היחיד כלים, כיון שדרכה לילך ולדרוס עליו, פטור.

וכתב הים של שלמה [בפרק א סימן ד] שגם הרי"ף סובר כמסקנת הגמרא כאן בהתיזה צרורות מרשות הרבים לרשות היחיד שחייב, ויש חילוק בין דרסה על העץ להתיזה צרורות, שלדרוס על העץ דרכה בכך, אבל להתיז צרורות ככח אין דרכה בכך.

ובחידושי רבי מאיר שמחה כתב לחלק, שבעץ ארוך הזיקה בגופה, והבהמה נקראת המזיק, וכיון שגופה ברשות הרבים אין כאן חיוב, שההזיק נמשך אחר גופה, מה שאין כן

14. כתב הרא"ש: מסקנת הגמרא שהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד חייב, ואף על פי שלגבי דרסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר הגמרא לעיל מסיקה כרבא שהולכים בתר מעיקרא, כאן לא הולכים בתר מעיקרא אלא אחר המקום שנעשה בו ההיזק, כיון שיש גילוי בתורה לגבי נזקי הרגל "וביער בשדה אחר", וכאן הביעור היה בחצר הניזק. וכתב הים של שלמה [סימן ד] שלפי הרא"ש, אם דרסה על כלי ברשות הרבים והתיזה לרשות היחיד ונשבר שם חייב, והט"ז [סימן שצ] חולק עליו. ובמאירי כתב, שאם התיזה צרורות מרשות היחיד לרשות הרבים והזיקו שם, פטור.

הרי"ף כתב כי הטעם ששן ורגל פטורים ברשות הרבים לפי שדרכה בכך. ותמה עליו הרא"ש [בפרק א סימן א] מה הוצרך לפרש הטעם שפטור, והרי יש פסוק מפורש "ובער

מי אמרינן מידי דהוי אקרן, קרן לאו יצרא קתקף ליה?! הלוא ודאי משום שיצרה תוקפה היא נוגחת, הכא נמי בהמה מכשכשת באמתה משום שיצרה תוקפה לכך, ואם כן לא שנא כשכשה באמתה מקרן וחייב ברשות הרבים כי קרן,

או דלמא לא דמיא לקרן, כי בהמה הנוגחת בקרן כוונתו להזיק, והא דכשכשה באמתה אין כוונתה להזיק, ואם כן, לא יהא דינה כקרן אלא כקרן ויפטר ברשות הרבים.⁽¹⁶⁾

ומסקינן: תיקו!

ומקשינן: וכי מאחר שאמרת דכשכוש זנב הוי אורחיה, אם כן מאי מבעיא ליה אי פטור או חייב ברשות הרבים, כיון שהוי אורחיה, ודאי דהוי כרגל ופטור ברשות הרבים?

ומשנינן: אין הכי נמי, כשכוש זנב רגיל הוי אורחיה, ולא היה ספק בזה, דודאי פטור ברשות הרבים, אלא כשכוש יתירה מבעיא ליה אי גם הוא אורחיה ופטור ברשות הרבים, או שאינו אורחיה, וחייב.⁽¹⁵⁾

בעי רב עינא: כשכשה באמתה ברשות הרבים מהו? האם הוי כקרן וחייב או כשן ורגל ופטור,

פשוט הדין שרגל ברשות הרבים פטור, אבל כשכוש יתירה יש להסתפק שמא חייב, כיון שהבעלים נחשב כפושע שראוהו שעושה כשכוש יתר ולא עכבהו, ותירץ לו התרצן, מה היה לו לעשות, וכי יאחזנה בזנבה וילך.

ומבואר בדברי הרא"ש שגם בכשכוש יתר נפשטה האיבעיא שפטור ברשות הרבים, וכן מבואר בדברי הראב"ד והרשב"א, וכן פסק הרא"ש [בסימן ב]. אבל הרמב"ם [נזקי ממון א יא] כתב, שאם תפס הניזק גובה חצי נזק ממה שתפס, שכשכוש יתר הוא ספק אם נחשב תולדת הקרן שחייב עליה ברשות הרבים או תולדת הרגל שפטור עליה ברשות הרבים. וביאר המגיד משנה כי הרמב"ם סובר, שהמשיב "וכי יאחזנה וכו'" היה סבור שעל כשכוש כדרכו הוא שואל, ולכן פסק הרמב"ם שאם תפס אין מוציאין מידו כדרכו בכל תיקו של חיוב ממון. וכן מבואר בר"ח שאיבעיא זו נשאה בספק, וכן כתב המאירי. ובשו"ע [שצ ב] פסק כדעת הרמב"ם.

16. ה"ר ישעיה ז"ל בשיטה מקובצת ותלמיד הרבינו פרץ הוכיחו כי אם אין דרכו בכך נחשב

התיזה צרורות ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד חייב, משום שהצרור שהזיק בכח הבהמה נחשב המזיק, והמזיק הנ"ל הזיק ברשות היחיד במקום שיש לפלוני רשות להניח חפציו, אם כן נמצא שהמזיק והניזק שניהם היו ברשות היחיד. ועיין באבן האזל [הלכות נזקי ממון פרק א הלכה ח אות ד] שהביא חילוק נוסף.

15. פירוש, אם הזיק מכח כשכוש רב, ואם לא היה מכשכש אלא כדרך שאר הבהמות, הכלי לא היה נשבר. סמ"ע [סימן שצ ט"ק ו].

הרא"ש ביאר את הסוגיא, שהתוצן אמר: וכי יאחזנה בזנבה, ואם כן אנוס הוא, והגמרא הקשתה אם כן גם בקרן נאמר שאנוס הוא, ותיצרה, כי בקרן אין דרך הבהמה בכך ולכן חייב ברשות הרבים, מה שאין כן בכשכשה בזנבה, דרכה בכך ופטור ברשות הרבים, והקשתה הגמרא, כיון שדרך הבהמה לכשכש בזנבה מה הסתפק המקשן שהתוצן השיב לו על כך "וכי יאחזנה בזנבה" והרי היה לו לפשוט שדרכה לכשכש בזנבה, וביארה הגמרא, כי המקשן הסתפק בכשכוש יתירה, וכך הסתפק,

אילימא בעל הדליל שאינו בעל התרנגול הוא שחייב, **היכי דמי?**

אילימא דאצנעיה [החביאון] בעל הדליל את הדליל בביתו והוציאו התרנגול מביתו אם כן בעל הדליל **אנום הוא** ומדוע חייב?

ואי לא אצנעיה בביתו אם כן **פושע הוא** בכך וכוליה נזק בעי לשלומי שהרי בור הוא שהשליכו לרשות הרבים, ובמשנתנו קתני חייב לשלם רק חצי נזק? (18)

אלא בהכרח **חייב** דקתני במשנתנו **אבעל התרנגול קאי**,

שנינו במשנתנו: **התרנגולין מועדין להלך כדרכן ולשבר**, היה דליל קשור ברגליו או שהיה מהדס ומשבר את הכלים משלם חצי נזק.

אמר רב הונא: לא שנו שמשלם רק חצי נזק **אלא שנקשר** הדליל ברגלי התרנגול **מאליו**. **אבל קשרו אדם**, חייב הקושר נזק שלם, דהוי בור, ואם נתקל בו אדם חייב בנזקו.

והוינן בדברי רב הונא שהעמיד דין משנתנו שחייב חצי נזק כשנקשר מאליו: **נקשר מאליו** והזיק **מאן** הוא דקאמרינן שחייב חצי נזק? (17)

שיכלו לתרץ קושיה זו בדוחק, ש"שיבר את הכלים" הולך על הידוס, או שהיו מעמידים את משנתנו כרבי יהודה שמחייב על כלים בבור, לכן העדיפו להקשות "מאן חייב".

ותלמיד הרבינו פרץ כתב, כי מדובר בלא הפקיר את הדליל, ורב הונא שהיה תלמידו של רב סובר כרב, שכל תקלה שלא הפקירה לומדים משור וחייב על הכלים.

18. פירש רש"י: כי צריך לשלם את כל הנזק, שהרי בורו הוא שהשליכו לרשות הרבים. והקשה בשיטה מקובצת, שהרי גם בעל התרנגולים פושע שלא שמר את תרנגולו, ואין לומר כי אין דרך התרנגולים לילך בחצר אחרת, שהרי שנינו במשנה "התרנגולים מועדים להלך כדרכן ולשבר וכו'". ותירץ, כי אף על פי ששניהם פושעים, הסברה נותנת לחייב יותר את בעל הדליל, כיון שבעל התרנגול נפטר מטעם "איש בור ולא שור בור", וסוגיא זו הולכת כרבי נתן הסובר כי במקום שאין גובים ממזיק אחד, גובים את הכל מהמזיק השני. עוד תירץ, כי אפילו לדעת רבנן החולקים על רבי נתן, כאן הם מודים שבעל הדליל משלם את כל הנזק, כיון

קרן אפילו אין כוונתו להזיק, מתרנגול שהושיט ראשו לכלי, ומארי שטרף ואכל. ולפי זה הקשו על הגמרא מדוע הסתפקה על כשכוש באמה, נראה אם דרכו לכשכוש או לא, אם דרכו בכך הרי זה רגל ופשוט שפטור ברשות הרבים, ואם אין דרכו בכך היינו קרן אפילו אין כוונתו להזיק. ותירצו שכשכוש באמה נחשב דרכו בכך על ידי יצרו, ובגמרא הספקו האם נחשב כקרן מועדת שחייב נזק שלם משום שדרכו בכך על ידי יצרו, או שאינו דומה לקרן מועדת, כיון שקרן מועדת כוונתה להזיק וזו אין כוונתה להזיק.

אבל הרא"ש כתב: כי הגמרא מסתפקת האם נחשב שינוי כיון שאין דרכו בכך אלא לפעמים כשיצרו תוקפו, או שמא כיון שאין כוונתו להזיק אינו דומה לקרן, ומשום כך נחשב רגל, כי כיון שאין כוונתו להזיק אם כן מדוע עושה כשכוש זה, אלא צריך לומר שעושה כן משום שדרכו בכך.

17. כתב הפני יהושע, הגמרא יכלה גם להקשות מדוע חייב, שהרי בור פטור על הכלים, ובמשנתנו כתוב: "ושיבר את הכלים", אלא

למשנתנו באדייה אדויי, דהיינו שזרק התרנגול את הדליל ושיבר בזריקתו כלים, דהוי כדין צורות הניתזים מתחת לרגליו, ולפיכך אינו משלם אלא חצי נזק, ובכהאי גוונא אפילו אם קשרו אדם לא יתחייב בעל התרנגול לשלם אלא חצי נזק, והקושר פטור דהרי לא נתקל אדם בכורו.⁽¹⁹⁾

וכי אתמר מלתייה דרב הונא, בעלמא אתמר, ולא אמשנתנו.⁽²⁰⁾

והכי אתמר: **דליל הפקר** הקשור ברגל התרנגול ונתקל בו אדם וניזוק.⁽²¹⁾

אמנם גם על זה תקשי: **מאי שנא כוליה נזק דלא מחייבינן** לבעל התרנגול לשלם – משום **דכתיב "כי יפתח איש בור"**. ודרשינן איש החופר בור חייב לשלם ולא שור החופר בור, שהוא פטור, ולפיכך פטרינן את בעל התרנגול על הבור שעשה התרנגול על ידי שהעביר את הדליל לרשות הרבים משום דהוי "שור החופר בור",

ואם כן **חצי נזק נמי** לא ישלם. כי רק איש החופר בור חייב, ולא שור החופר בור.

אלא בהכרח, **מתניתין** לא איירי שניזוק אדם על ידי שנתקל בדליל, אלא מתוקמא

סכיננו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו בנפילתם שחייב עליהם משום אש. ופירשו התוספות שהקושר היה חייב, אבל לא נזק שלם, לפי שבעל התרנגול גם כן חייב, ו"קשרו אדם" משמע שחייב הכל.

הנחלת דוד תירץ את קושיית התוספות על רש"י, שאינו דומה לאש, כי באש, האש עצמו הוא המזיק בלא סיוע דבר אחר, ופעולת הרוח אינו אלא רק לקרב את האש אל הדבר הניזוק, וכן באבנו סכיננו ומשאו, האבן עצמו הוא מזיק מפני שיש לו כובד, וכן הסכין בחידודו, והרוח אינו פועל אלא רק לקרבם אל הדבר הניזוק, מה שאין כן צורות, שאין בכוחן להזיק כלל בלא כח ההתזה, ואילו היה מתקרב הצרור אל הכלי בלא כח ההתזה לא היה מזיק כלל, ונמצא כי עיקר הנזק נעשה על ידי כח ההתזה, והצרור אינו אלא כגרון ביד החוצב, לכך אין בו כלל חיוב משום אש.

21. כתב הרא"ש [סוף סימן ב]: הטעם שנקט רב הונא דליל של הפקר, משום שרצה לחדש בנקשר מאליו שפטור, ובדליל שיש לו בעלים ולא הצניעו, הדין שחייב בעל הדליל.

שפשע יותר, שדרך הדליל ליכרך סביב רגל התרנגולים, והרי זה כאבנו סכיננו ומשאו שנפלו ברוח מצויה שמשלם נזק שלם אף על פי שהרוח מסייע, ולא אומרים כי מחמת שאי אפשר לגבות מהרוח לא יגבו את חלק הרוח מבעל האבן, ודוחק לפרש כי גובים את חלק הרוח מבעל האבן לפי שאינו בר תשלומין. [ועיין באמרי משה לו א שהוסיף ביאור בדברי השיטה מקובצת].

19. רש"י פירש שזרק התרנגול את הדליל, ובר"ח כאן פירש: "שדידה התרנגול את הכלי בדליל שברגלו ושברו, שהוא משונה".

והטעם שחייב חצי נזק, מבואר בר"ח משום שהוא משונה. וכן כתב הראב"ד. אבל רש"י ועוד ראשונים פירשו שחייב חצי נזק משום צרורות.

20. רש"י פירש שאין להעמיד את דברי רב הונא על המשנה, משום שבאדיי אדויי הקושר היה פטור כיון שלא נתקל אדם בכורו, והקשה עליו התוספות, מדוע לא יתחייב משום אשו, שהרי התרנגול נחשב כרוח מצויה, והרי זה כמו אבנו

ומקשינן אמילתיה דרב הונא: משום מאי חייב בעל הדליל? דהא לאו בור מעליא הוא שהרי לא הזיק במקום שקשרו שם, שהרי התרנגול גררו למקום אחר? (23)

ומשינינן: אמר רב הונא בר מנח: משום בורו המתגלגל ברגלי אדם וברגלי

אמר רב הונא: כך הוא דינו: אם נקשר מאליו פטור. דמאן ליחייב בבור זה הרי אין בעלים לדליל, ובעל התרנגול נמי פטור דהוי כשור החופר בור שבעליו פטור,

אבל אם קשרו אדם חייב הקושר כיון שקנה את הדליל בהגבתו וממילא יש לו בעלים לדליל זה והוי בורו. (22)

ומה שכתב הרמב"ם "קשרו אדם" הכוונה לבעל התרנגול, והטעם שחייב רק חצי נזק ולא נזק שלם וכמו הזיקה בשליף שעליה, משום שלא נשבר על ידי הדליל, רק נסתבך הכלי בדליל ונתגלגל ונשבר, והרמב"ם סובר כראש שנסתפק בדרסה על הכלי ונתגלגל ונשבר אם נחשב צרורות או גופו. ובאבן האזל [שם] הקשה על הראב"ד, שאם כדבריו היה לו לרמב"ם לכתוב שאם תפס נזק שלם אין מוציאם מידו, וכמו שפסק בכל הספיקות.

ועל מה שכתב הרמב"ם שבנקשר מאליו בעל התרנגולין פטור, הקשה הראב"ד מדוע פטור, הרי זה צרורות התרנגול, ואפילו בחוט של הפקר חייב. ועל מה שכתב הרמב"ם שאם היה לחוט בעלים משלם חצי נזק, הקשה הראב"ד כי על כרחך כוונתו שגם בעל התרנגול משלם חצי נזק, שהרי לא מצינו בבור תשלום של חצי נזק, וקשה ממה נפשך, אם מדובר שהזיק אחרי שכבר נח, אם כן בעל החוט משלם נזק שלם כיון שבורו הוא שהזיק, ובעל התרנגול פטור, ואם מדובר שעל ידי גלגול נשבר הכלי, בעל הבור צריך להיות פטור, כיון שאינו בור אלא צרורות התרנגול וכחו הוא.

וכתבו האחרונים לבאר וליישב את שיטת הרמב"ם, כי מה שכתב שבקשרו אדם חייב בעל התרנגולים רק חצי נזק, היינו משום שנחשב צרורות, וכמו שכתב הראב"ד שהכלי התגלגל. ומה שכתב הרמב"ם בנקשר מאליו שפטור, ביאר החידושי רבי מאיר שמחה [לקמן כד ב], לפי

22. רש"י פירש שחייב הקושר משום שקנה את הדליל בהגבהה כשקשרו. ובתוספות הקשו על רש"י, כי גם בלא שקנה את הדליל חייב עליו משום בור, כיון שהניח תקלה ברשות הרבים. ולכן פירשו שלא דווקא קשרו, אלא אפילו היה במקום המוצנע והניחו במקום התורפה, חייב, כיון שפשע בו, ואפילו לא הגביהו ולא קנאו.

האמרי משה [לו ח] מתרן את פירוש רש"י, שרש"י הוצרך לפרש כן, כי משמע מהסוגיא שהדליל היה כבר מונח ברשות הרבים, אם כן בקשירתו ברגלי התרנגול עדיין לא סילק את מעשה הראשון, ולכן פירש שקנאו בהגבהה, ועתה מחוייב לשמור ממונו שלא ייעשה בור על ידי גלגול, וזה נלמד במה הצד מבור ושור.

23. כתב הרמב"ם [הלכות נזקי ממון ב י]: "התרנגולין מועדין להלך כדרכן ולשבר. היה חוט או רצועה קשור ברגליהן ונסתבך כלי באותו החוט ונתגלגל ונשבר משלם חצי נזק. במה דברים אמורים, כשקשרו אדם, אבל אם נקשר על רגליהם מאליו, בעל התרנגולין פטור. ואם היה לחוט בעלים ולא היה החוט הפקר, בעל החוט חייב חצי נזק שהרי הוא כבור המתגלגל. הצניע בעל החוט את החוט, והתרנגולים דרסו עליו והוציאוהו ונקשר ברגליהן, ושברו בו את הכלים, אף בעל החוט פטור שהרי אנוס הוא."

והנה על תחילת דברי הרמב"ם מפרש הראב"ד בהשגות, שמדובר בהזיקו דרך הליכתו,

(בהמה. 24)

היא מועדת לאכול את הראוי לה. כשאוכלת הבהמה דברים הראויין לה הרי מועדת היא ורגילה בכך, ולפיכך משלם בעליה נזק שלם.

ומפרשת המשנה מהו דבר הראוי לה ומהו שאין ראוי לה:

הבהמה מועדת לאכול פירות וירקות, וזהו ראוי לה, אבל אכלה כפות או כלים אין זה ראוי לה והוי משונה ולפיכך אינו חייב על זה משום שן, אלא משום קרן תמה ומשלם חצי נזק.

במה דברים אמורים? כשהזיקה ברשות

שהרי הגמרא לעיל [ו] אן ריבתה מהצד השוה מבור ושור, דהניח אבן ברשות הרבים ונתגלגלה על ידי אדם או בהמה למקום אחר והזיקה שם, דאף שלא הזיקה האבן במקום שהניחה מכל מקום חייב המניח, והכי נמי הכא אף שלא הזיק הדליל במקום שקשרו מכל מקום הרי זה חייב מדין "בור המתגלגל".

מתניתין

ביצד ובמה השן מועדת לשלם נזק שלם?

שהצניעו והתרנגול גרר כדרכו ושבר כלים, חייב נזק שלם, ואם זרקו חייב חצי נזק, ואם אחר שהונח הזיק, פטור מכלום משום איש בור ולא שור בור. ב. אם היה התרנגול הפקר והדליל של אדם שלא הצניעו או שהצניעו ובא אחר והניחו במקום מגולה, או שהיה של הפקר וקשרו אדם, חייב בעל הדליל או המניח או הקושר נזק שלם אם שבר כדרכו, ואם זרקו משלם חצי נזק, ואם הזיק אחרי שנח, פטור מכלום. ג. אם אין התרנגול הפקר וקשר אדם את הדליל או שלא הצניעו או שהצניעו ובא אחר והניחו במקום מגולה, אם שבר כדרכו חייב בעל התרנגול חצי נזק, ובעל הדליל או הקושרו או המניחו חצי נזק, ואם זרקו התרנגול, חייב בעל התרנגול רבע נזק, כיון שהזיק נעשה בצרורות ועל ידי שניהם, ובעל הדליל או הקושרו או המניחו חייב שלשה חלקים כרבי נתן, כי מה שאינו יכול להוציא מזה מוציאין מזה, והוא פושע בזה הלכך חייב שלשה חלקים, ואם הזיק אחר שהונח, כולם פטורים.

24. לעיל [ו] אן מבואר שבור המתגלגל נלמד

שאינן חייב שמירה בזה לבעל התרנגול, כי קרוב הוא לאונס, שיחשוב בעל התרנגול שיתקשר בו דליל, ושכלי יסתבך בקשר הנעשה מאליו, ולכן רק בקשרו בעלים או ידע מהקישור חייב. ובאבן האזל [שם] כתב, כיון שהדליל נקשר מאליו ולא נחשב כגופה, ואינו מכוון כלל שימשך חפץ על ידי הדליל, אם כן מה שנעשה על ידי הדליל אינו נקרא מעשה התרנגול כלל, וכל שעיקר המעשה נעשה שלא בכוונה פטור.

ומה שכתב הרמב"ם שאם יש בעלים לחוט חייב חצי נזק, ביארו החידושי רבי מאיר שמחה [שם] והאבן האזל [שם], שחיובו של בעל החוט הוא מטעם אש, וחייב רק חצי נזק משום שהוא לא עשה את כל ההזיק, כי גם התרנגול היה שותף בהזיק. [ועיין שם שביארו מדוע אין אומרים כאן, כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי]. ועיין עוד באמרי משה [סימן לן] מה שכתב בביאור הרמב"ם.

וכתב הגר"א [בחידושים וביאורים מלוקטים על הרמב"ם, נדפס בסוף הרמב"ם], שדברי הרמב"ם אינם מובנים כלל, ונראה שהענין הוא כך: א. אם היה הדליל של הפקר או של אדם

ביצד?

בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה אוכלין הראויין לה, או שתתה משקין הראויין לה, משלם נזק שלם. וכן היה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם.

כי דברים אלו ראויין הם לחיה.

וכן פרה שאכלה שעורין, שהן מאכל חמור, והמור שאכל כרשינן שהן מאכל פרה, וכלב שליוק את השמן וחזיר שאכל חתיכה של בשר, שכל אלו הוו אוכלין הראויין להם בשעת הדחק ומכל מקום הוי הדין דמשלמין נזק שלם דהרי על כל פנים לא הוי משונה.

אמר רב פפא: השתא דאמרת כל מידי דלאו אורחיה ואכלה ליה על ידי הדחק שמיא אכילה ואפילו כשאכלו על ידי הדחק חייב נזק שלם, אמינא דהוא הדין בהאי שונרא [חתול] דאכל תמרי, וחמרא דאכיל ביניתא [דג] כיון דבשעת הדחק אכלי להו לפיכך חשיב מאכל הראוי להם ומשלם נזק שלם אפילו כשעשו כן שלא על ידי הדחק.

ההוא חמרא דאכל נחמא [לחם] ופלסיה [לעס] לסלא שהלחם היה בתוך הסל וכדי להגיע אליו לעס החמור את הסל וכך הגיע ללחם,

הניזק, אבל אם הזיקה ברשות הרבים הרי זה פטור, דילפינן מקרא דכתיב "ובער בשדה אחר" שאין חיוב שן ורגל אלא כשהזיקה ב"שדה [אדם] אחר" דהיינו בחצר הניזק, ואף אם אכלה כסות או כלים ברשות הרבים הרי זה פטור מטעם שיתבאר להלן בגמרא.

ואף דאמרינן דשן ורגל פטור ברשות הרבים מכל מקום אם נהנית הבהמה ממה שאכלה משלמת [כלומר בעליה משלמין] מה שנהנית, דהיינו מה שנהנו הבעלים באכילתה [ומפרש בגמרא כמה הוא שיעור זה].

ומפרשינן ביצד ובאיזה אופן נאמר דין זה דאין משלמת אלא מה שנהנית:

אכלה מתוך הרחבה של רשות הרבים — משלמת רק מה שנהנית, אבל אם אכלה מצדי הרחבה משלמת מה שהזיקה כדין קרן דתם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם, [ובגמרא מפרש טעמא דמלתא].

וכן אם אכלה מפתח החנות אין משלמת אלא מה שנהנית דפתח החנות כרשות הרבים חשיב, אבל אם אכלה מתוך החנות דהוי חצר הניזק משלמת כל מה שהזיקה.

גמרא:

תנו רבנן: השן מועדת לאכול את הראוי לה,

שפירש רש"י כאן, שהקושר קנה את הדליל בהגבהה, מה הוצרכה הגמרא כאן לחייבו משום בור המתגלגל שנחשב מעשה כרייה, הרי כיון שקנאו ממונו הוא וחייב משום שור אפילו אם אינו נחשב מעשה כרייה. ותירץ, שגם בלא הפקירו הגמרא הוצרכה לחייבו משום בור המתגלגל כדי שלא נאמר שבעל התרנגול שותף

במה הצד מבור ושור, כיון שמבור לבד אין ללמוד לחייבו, כי אפשר לפרוך מה לבור שכן מעשיו גרמו לו, שכרייתו גרמה ההזיק, מה שאין כן בור המתגלגל, מעשיו לא הזיקו אלא רגלי אדם ובהמה שגלגלוהו, ולכן צריך לשור שיוכיח, שנחשב ככורה בור. והקשה האמרי משה [לו ח בשם הגאון רבי הענאך] לפי מה

בברייתא זו דאבשר משלם חצי נזק ואמאי?
הא אכילת בשר אורחיה הוא לחיה?

ומשנינן: דמטוי, שהיה הבשר צלוי ואין דרך
חיה לאכול בשר צלוי.

ואיבעית אימא, ברייתא זו מיירי בטביא
[בצבין] שאין דרכו לאכול בשר.

ואיבעית אימא: לעולם מיירי ברייתא זו
בבהמה. ומה שמשלם רק חצי נזק על הלחם
היינו טעמא משום דמיירי בפתורא [שלחן],
שהיה הלחם מונח על גבי שלחן, דזה ודאי
אין דרכה של בהמה לאכול פת מעל גבי
שלחן.

ההוא ברחא [עז] דחזא לפתא אפומא דדנא כ-א
[שראתה לפת על פי החבית] סרוך, סליק,
ואכלה לליפתא [נסרכה ועלתה על החבית
ואכלה את הלפת] ותבריה לדנא [וגם שברה
את החבית].

חייביה רבא לבעל העז לשלם אליפתא
ואדנא נזק שלם, ואף שאין דרך העזים
לעלות על חביות, ומשונה הוא. הכא שאני.

מאי טעמא? כיון דאורחיה למיכל ליפתא,
אורחיה נמי לסרוכי ולמסלק על החבית
לצורך אכילת הלפת.

אמר אילפא: בהמה שהיתה מהלכת ברשות
הרבים ופשטה צוארה, ואכלה מעל גבי
חבירתה, חייבת,

מאי טעמא? משום ש"גבי חברתה" כחצר
הניזק דמי, אף שהיא עומדת ברשות הרבים.

חייביה רב יהודה לבעל החמור לשלם נזק
שלם אנהמא [על הלחם]. אבל אסלא לא
חייבו אלא בחצי נזק כיון דהוי משונה,
שאינן דרך חמור ללעוס סלים.

ומקשינן: ואמאי חשיב ליה רב יהודה
משונה ללעיסת הסל?

הא כיון דאורחיה דחמור למיכל נחמא,
אורחיה נמי לפלוסי סלא כדי להגיע אל
הלחם?

ומשנינן: אכן אם היה החמור לועס את הסל
על מנת להגיע ללחם שבפנים היה רב יהודה
מחייבו לשלם נזק שלם דאורחיה בהכי,

אבל במקרה זה איירי דאכל את הלחם והדר
פלים [ואחר כך לעס את הסל], ואם כן
לעיסת הסל לא היתה בכדי להגיע אל
הלחם. ולפיכך ודאי דהוי משונה ואין משלם
אלא חצי נזק.

ומקשינן אהא דחייביה רב יהודה אנהמא נזק
שלם משום שדרך חמור לאכול פת:

ופת אורחיה הוא?!

ורמינהו סתירה לכך מדקתני בברייתא:
אכלה פת ובשר ותבשיל משלם חצי נזק,
מאי לאו דאיירי ברייתא זו בבהמה, ומוכח
דלאו אורחיה דבהמה למיכל פת.

ודחינן: ברייתא זו לא איירי בבהמה אלא
בחיה, וחיה אכן אין דרכה בפת אבל חמור
דרכו לאכול פת.

ומקשינן: אי בחיה מיירי תקשי מדקתני

ולדעת רבנן החולקים על רבי נתן, כאשר השותף אינו משלם, הוא אינו משלם כי אם חצי נזק,